

Kapitel XI

ENHET OCH "ENKELHET"

Behovet av förenkling, för så vitt i detta finns något oberättigat eller överdrivet, är, som vi just sagt, ett för den moderna mentaliteten utmärkande drag. Det är på grund av detta behov, tillämpat på vetenskapens område, som vissa filosofer gått så långt att de hävdade såsom ett slags logisk "pseudoprincip" att "naturen alltid handlar på de enklaste sätten". Detta är blott ett alldeles grundlöst påstående, ty man ser inte vad som skulle kunna tvinga naturen att verkligen handla så och icke annorlunda. Många andra betingelser än enkelhetens kan spela in i dess operationer och vara starkare än enkelhetens, så att naturen förmås handla på sätt, som åtminstone för oss ofta synes mycket invecklade. Sanningen att säga är denna "pseudoprincip" intet annat än en önskan uttryckt såsom ett slags "mental lättja": man önskar att tingen vore så enkla som möjligt, därför att, om de faktiskt vore det, de därigenom vore så mycket lättare att förstå. För övrigt överensstämmer detta väl med den helt moderna och profana uppfattningen om en vetenskap, som måste ligga "inom allas räckhåll", vilket uppenbarligen icke är möjligt annat än om den är enkel intill "barnslighet" och om alla högre eller verkligt djupa betraktelser strängt utesluts därur.

Redan kort före den i egentlig mening moderna tidens början finner man detta sinnestillstånd ha liksom lämnat ett första spår, uttryckt i det skolastiska talesättet "*entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem*" (1, 2). Om det rör sig endast om alldeles hypotetiska "spekulationer", håller vi med om detta, men då erbjuder det intet av intresse. Eller det är åtminstone endast på den rena matematikens område, som människan kan med giltiga resultat inskränka sig till att operera med mentala konstruktioner utan att behöva jämföra dessa med något som helst annat. Och om hon då kan "förenkla" efter behag, är det emedan hon har att göra endast med kvantiteten, vilkens kombinationer, när man antar den reducerad till sig själv, icke alls innefattas i manifestationens verkliga ordning. Så snart man däremot måste beakta vissa konstateranden av fakta, går det helt annorlunda till och är man väl så tvungen erkänna att "naturen" själv synes verkligen bry sig med att mångfaldiga väsendena *praeter necessitatem*. Vilken logisk tillfredsställelse kan människan icke känna, när hon till exempel konstaterar mångfalden och variationen, båda häpnadsväckande, av de djur- och växtarter, vilkas medlemmar lever omkring henne? Förvisso är detta långt från den enkelhet de filosofer postulerar, vilka gärna skulle vilja göra om verkligheten till vad de själva och "genomsnittet" av deras likar förmår begripa. Om det förhåller sig så med detta i den kroppsliga världen, som dock är ett mycket begränsat område av tillvaron, hur bör det då icke vara med detta, och med starkare skäl, i de andra världarna, och detta i ännu mer, obestämt förstorade proportioner (3)? För att tvärt avsluta all diskussion i denna fråga räcker det för övrigt med att erinra om det, som vi förklarat annorstädes, att allt som är möjligt därigenom är verkligt i sitt slag och på sitt eget sätt och att, då ju den universella möjligheten nödvändigtvis är oändlig, det finns rum i denna för allt som icke är en ren omöjlighet. Men är det icke återigen just samma behov av överdriven förenkling, som driver filosoferna att bygga sina "system", att alltid vilja på ett eller annat sätt begränsa den universella möjligheten (4)?

Särskilt egendomligt är att tendensen till enkelhet så fattad, liksom den närmast parallella tendensen till enhetlighet, av dem som är anfäktade därav uppfattas såsom en strävan efter "enande". Men det är egentligen ett förvänt "enande", liksom allt som riktas mot den rena kvantitetens område eller mot tillvarons substantiella och lägre pol, och vi finner också här detta slags vrånbild av enheten som vi redan fått betrakta ur andra synvinklar. Om också den verkliga enheten kan kallas "enkel", är det i en helt annan mening än denna och blott däri att denna verkliga enhet till sin essens är odelbar, vilket nödvändigtvis utesluter all "sammanfattning", och att den på intet vis kan uppfattas såsom bildad av några slags delar. Det finns

för övrigt något av en parodi även på denna odelbarhet, däri att vissa filosofer och fysiker tillägger den sina "atomer", utan att förstå att den är oförenlig med den kroppsliga naturen. Ty eftersom utsträckningen är obegränsat delbar, är en kropp, vilken enligt själva sin definition är något utsträckt, nödvändigtvis alltid sammansatt av delar. Och hur liten man än vill antaga den vara, ändrar detta inte något, varför föreställningen om odelbara partiklar är självmot-sägande. Men tydligen stämmer en dylik föreställning väl överens med sökandet efter en enkelhet, som drivs så långt att den icke längre kan motsvara den ringaste verklighet.

Om å andra sidan den principiella enheten är absolut odelbar, torde man kunna säga att den icke desto mindre är av en oerhörd komplexitet, emedan den "i högsta grad" innehåller allt det som, medan den så att säga stiger ner i de lägre graderna, utgör de manifesterade väsendenas essens eller kvalitativa sida. Det räcker med att hänvisa till det som vi ovan förklarade om den verkliga innebörd, vari man bör fatta "jagets utlocknande", för att förstå att det är där, som all "förvandlad" kvalitet finns i sin fullhet och åtskillnaden, frigjord från varje "separativ" be-gränsning, verkliga bragts till sin högsta grad. Så snart man inträder i den manifesterade till-varon, framträder begränsningen i form av själva de betingelser som bestämmer manifestatio-nens varje tillstånd eller varje tillvaroform. När man stiger ned till denna tillvaros allt lägre nivåer, blir begränsningen allt trängre och de i väsendenas natur inneboende möjligheterna alltmer inskränkta, vilket med andra ord vill säga att dessa väsendens essens i samma mån förenklas. Och denna förenkling sker sålunda gradvis ända till nedanför själva tillvaron, det vill säga ända till den rena kvantitetens område, där den slutligen bringas till sitt maximum genom det fullständiga upphävandet av varje kvalitativ bestämning.

Man ser därav att förenklingen strängt följer den nedåtgående rörelsen, vilken på det gängse, av den cartesianska "dualismen" präglade språket betecknats såsom gående från "anden" mot "materien". Så föga ändamålsenliga dessa båda termer än må vara såsom ersätt-ningar för termerna "essensen" och "substansen", är det kanske ändå icke gagnlöst att här bruka dem för att låta oss bättre förstå. Det är i själva verket bara desto besynnerligare att man vill tillämpa denna förenkling på det som avser själva det "andliga" området eller åtminstone på det av detta som man fortfarande är i stånd att uppfatta, och därunder utsträcka den till de religiösa föreställningarna likaväl som till de filosofiska och vetenskapliga. Här är det mest typiska exemplet protestantismen, där denna förenkling samtidigt visar sig i det nästan full-ständiga avskaffandet av riterna och i den härskande ställning moralen givits över läran, var-vid också den senare alltmer förenklas och förminskas därhän att den reducerats till nästan intet, till några torftiga formler, som envar kan fatta såsom han finner för gott. Protestantis-men i sina många former är för övrigt den enda religiösa produkt som frambragts av den moderna andan, då denna ännu inte lyckats avlägsna all religion men likväl redan är i god färd med att göra det i kraft av de antitraditionella tendenser som innebor i den och som rent av egentligen sammansätter den. I slutet av denna "evolution", som man i dag torde säga, ersätts religionen av "religiositeten", det vill säga en oklar sentimentalitet utan någon reell innebörd. Detta, som man behagar betrakta såsom ett "framsteg" och som tydligt visar hur för den moderna mentaliteten alla normala förhållanden vänds upp och ned, vill man se såsom ett "förändligande" av religionen, som om "det andliga" vore blott en tom ram eller ett lika dim-migt som obetydligt "ideal". Det är detta som vissa av våra samtida också kallar en "renad religion", och det är den faktiskt till den grad att den är tömd på allt positivt innehåll och inte längre har det minsta samband med någon som helst verklighet!

Värt att notera är också att alla så kallade reformatorer ständigt utbasunerar anspråket att återvända till en "ursprunglig enkelhet", som säkerligen aldrig existerat annat än i deras inbill-ning. Detta är kanske endast en ganska bekväm utväg för att dölja deras nyskapelsers verkliga beskaffenhet. Men det kan också mycket ofta vara ett bedrägeri de själva fallit offer för, ty det är mycket svårt att bestämma i vilken mån den antitraditionella andans skenbara upphovsmän är verkligt medvetna om den roll de spelar, då ju denna roll också nödvändigtvis förutsätter en

snedvriden mentalitet hos dem. För övrigt är det svårt att se hur det nämnda anspråket kan för-
enas med föreställningen om det "framåtskridande" de vanligen samtidigt skryter med att
främja, och bara denna motsägelse räcker för att visa att det ligger något verkligt abnormt
däri. Hur därmed än förhåller sig, och för att hålla sig till föreställningen om den "ursprung-
liga enkelheten", förstår man inte alls varför tingen alltid måste börja med att vara enkla för
att sedan bli invecklade. Tvärtom: om man betänker att fröet till ett väsen vilket som helst
nödvändigtvis måste innehålla potentialiteten till allt det som väsendet sedan kommer att vara,
det vill säga alla de möjligheter, som utvecklas under loppet av dess tillvaro, finns redan i
fröet, leds man till tanken att ursprunget till alla ting i verkligheten måste vara oerhört kom-
plext, och det är just detta som är essensens kvalitativa komplexitet. Fröet är litet endast med
avseende på kvantiteten eller substansen. Om man symboliskt överflyttar "storhetens" idé,
kan man säga att genom omvänd analogi det som är minst i kvantitet måste vara störst i
kvalitet (5). Likaledes innehåller varje tradition alltsedan sin uppkomst hela läran och inne-
fattar i princip alla de utvecklingar och anpassningar som man rättmätigt kan göra av den
under tidernas lopp, liksom alla de tillämpningar som den kan ge upphov till på alla områden.
Också rent mänskliga ingripanden kan endast begränsa och förminska, om icke alldeles för-
vanska den, och det är just detta som alla "reformatorers" verkliga arbete faktiskt består i.

Egendomligt är också att "modernister" av alla slag (och här menar vi icke endast dem i
Västerlandet utan också dem i Österlandet, som för övrigt endast är "förvästligade"), när de
skryter om lärans "enkelhet" såsom ett "framsteg" i religionen, ofta talar som om religionen
borde vara gjord för dumhuvudena eller åtminstone som om de förutsatte att de som de vänder
sig till borde vara dumhuvuden. Tror man då verkligen att man genom att hävda, med rätt
eller orätt, att en lära är enkel ger en aldrig så föga intelligent människa ett giltigt skäl till att
omfatta den? Detta är i grund och botten endast en yttring av den "demokratiska" idén, i kraft
varav, som vi sade ovan, man vill ställa också vetenskapen inom "allas räckhåll". Man be-
höver knappast påpeka att samma "modernister" också alltid, och såsom ett nödvändigt re-
sultat av deras inställning, är förklarade motståndare till all esoterism. Det säger sig självt att
esoterismen, vilken definitionsmässigt vänder sig endast till eliten, icke skall vara enkel, var-
för dess motsats visar sig som det nödvändiga första stadiet i varje försök till förenkling. Vad
gäller religionen i egentlig mening, eller allmännare uttryckt den yttre delen av varje tradition,
måste den säkerligen vara sådan att envar kan förstå något därav, allt efter måttet av den egna
förmågan, och att det är i denna bemärkelse som den vänder sig till alla. Men därför kan man
icke säga att den bör inskränkas till detta minimum, som den mest okunnige (detta menar vi
inte med avseende på den profana undervisningen, som här inte har någon som helst be-
tydelse) eller den minst intelligente kan fatta därav. Alldeles tvärtom bör det i religionen
finnas något som är så att säga i nivå med alla individers möjligheter, hur högt dessa än når,
och det är för övrigt endast därigenom, som den kan erbjuda ett ändamålsenligt "underlag" för
den inre sida som i all oförvanskad tradition är fullständigt nödvändig för den och som härrör
från den i egentlig mening initiatiska ordningen. Men "modernisterna", som avvisar just eso-
terismen och initiationen, förnekar därigenom att de religiösa lärorerna bär på någon djupare
innebörd. Och därför, alltmedan de påstår sig "förändliga" religionen, faller de tvärtom i den
grövsta och mest inskränkta bokstavsträldom, där anden är fullständigt frånvarande. Därmed
visar de med ett slående exempel att det blott alltför ofta är sant, såsom Pascal sade, att "den
som vill spela ängel spelar dumbom"!

Vi är dock ännu inte helt färdiga med ämnet "den ursprungliga enkelheten", ty det finns åt-
minstone en betydelse, vari detta uttryck verkligen kan tillämpas: det är den, där det handlar
om det skillnadslösa tillståndet i "kaos", som ju är ursprungligt på ett visst sätt, emedan också
det är "i begynnelsen". Men det finns icke där ensamt, eftersom all manifestation nöd-
värdigtvis förutsätter, samtidigt och i växelförhållande, essens och substans, och "kaos" utgör
endast dess substantiella grund. Om det är detta, som den "ursprungliga enkelhetens" för-

kämpar menar, säger vi förvisso icke emot det, ty det är just till detta skillnadslösa tillstånd som strävan till förenkling slutligen skulle leda, om den kunde förverkligas i sina yttersta konsekvenser. Men det måste ännu en gång påpekas att denna yttersta enkelhet, då den befinner sig nedanför manifestationen och icke inom den, ingalunda skulle motsvara någon verklig "återgång till ursprunget". I fråga härom och för att upplösa en skenbar antinomi är det nödvändigt att göra en tydlig skillnad mellan de två synpunkter som hänför sig till de respektive båda polerna i tillvaron: Om man säger att världen har bildats ur "kosmos", är det därför att man betraktar den enbart från den substantiella synpunkten, och då måste man för övrigt anse denna begynnelse såsom icke-tidlig, ty uppenbart existerar tiden icke i "kaos" utan enbart i "kosmos". Om man alltså vill åberopa manifestationens utvecklingsordning, som på den kroppsliga tillvarons område, och på grund av de betingelser som bestämmer denna, yttrar sig såsom en ordning av ett eftervarannat i tiden, skall man inte utgå från denna sida utan tvärtom från den essentiella polen, från vilken manifestationen i enlighet med de cykliska lagarna ständigt avlägsnar sig för att stiga ner mot den substantiella polen. I egenskap av upphävande av "kaos" är "skapelsen" i viss mening "ögonblicklig", och detta är vad det bibliska *Fiat Lux* egentligen betyder. Men det som i sanning ligger till grund även för "kosmos" är själva Urljuset, det vill säga den "rena anden", vari alla tings essenser finns, och utgående därifrån kan den manifesterade världen i verkligheten endast alltmer sänka sig ner mot "materialiteten".

Noter

- (1) "Väsenden skall man icke mångfaldiga utöver det nödvändiga." Övers. anm.
- (2) Detta talesätt, liksom det enligt vilket "*nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*" ["intet finns i intellektet som icke förut fanns i det sinnliga förståndet." Övers. anm.], den första formuleringen av det som senare skulle kallas "sensualismen", hör till dem som inte kan tillskrivas någon bestämd upphovsman, och det är sannolikt att de hör först till skolastikens förfallsperiod, det vill säga en epok, som faktiskt och trots den gängse "kronologin" icke så mycket är medeltidens slut som den moderna tidens början, om man skall flytta tillbaka denna början till 1300-talet, vilket vi annorstädes förklarat.
- (3) Man kan ifråga härom mot detta förfallstidens skolastiska talesätt ställa själve den helige Thomas' ab Aquino åsikter om änglarnas värld, "*ubi omne individuum est species infima*" [där varje individ är det lägsta slaget, övers. anm.], det vill säga skillnaderna mellan änglarna är inte analoga med de "individuella skillnaderna" i vår värld (själva termen *individuum* är alltså faktiskt olämplig här, och det handlar i själva verket om överindividuella tillstånd), utan med "specifika skillnader" [i den exakta innebörden av ordet "specifik", nämligen "slagbildande". Övers. anm.]. Den verkliga grunden till detta är att varje ängel är så att säga uttryck för ett gudomligt attribut, såsom för övrigt klart framgår av namnbildningen i den hebreiska angelologin.
- (4) Det är därför som Leibniz säger att "varje system är sant i det det bekräftar och falskt i det det förnekar", det vill säga det innehåller en del sanning proportionell mot vad det medger av positiv verklighet, och en del villfarelse motsvarande vad det utesluter ur samma verklighet. Men man bör tillägga att det just är den negativa eller begränsande sidan, som egentligen utgör "systemet" som sådant.
- (5) Vi påminner här om evangeliets liknelse om "senapskornet" och liknande texter i *Upanishaderna* som vi citerat annorstädes (*L'Homme et son devenir selon le Védânta*, kap. III). Vi gör dessutom det tillägget att Messias själv på ganska många bibelställen kallas "fröet".

Ovanstående text utgör kapitel XI av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskog. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskog 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.